

Extrait: 'De Kuch am Emengvond',
Nicolas Kremer, 1985

G e h e i m d o k u m e n t .

d'oll vun der L.L.L. n8 dem Umachwongk.

1. L.L.L. iwerh8llt d'zivil an d'Polizeigewalt vun den Gemengen, durch Besetzung vun d8nen verschiedenen Bifentlechen Gebieder. De comit8 vun der L.L.L. an vun h8r besochend Vertrauensleit8 ein de provisoresch, verantwortlech an massgebend Faktoren, vun dem Zivil, Polizei an Geb8ngengesch8ften. Op banger vun comit8 se bestemmdender Pl8tz versammelen sech d'Mitglieder vun der L.L.L. wo dann d'Chargen ausged8lt gin. De sinn:
 2. An allge Gem8ng en Aukunftsb8ro obsichtigen, wo d'Leit an eventuel d'Besatzungstruppen d8 h8deg Anskunft erhal8n.
 3. Eng Polizeitrupp se sch8ffen de an folgend Gruppen anseddlen ass:
 - a) all Transportmetelen se beschlagnahmen, de dann der Organisa-tion zur Verf8gung stinn.
 - b) D'Obrecht8rhlung vun Disciplina vun der Zivilbev8lkerong an de Str8ssen.
 - c) D'Verhaftung vun alle Preisen, Letseburger Preisen an h8r Helf8rshelfer. (Prisonng, Sch8d'len).
 - d) D'Iwerw8chung vun alle Preisen-Verhafteten, an d'Besetzung vun allen offiziellen Gebieder net vergiesen, wo Post, S8re etc. all aner offiziell Gebieder net vergiesen, wo Post, S8re etc.
 - e) Beschlagnahmung vun alle wichtige Dokumenter an d8nen Heiser, w8t ganz wichtige ass.
 4. Durch Plakatschle'h get der Zivilbev8lkerong h8r Verhaltungen masseregelen bekannt gin.
 5. F Sanit8tsdienstegecht, wo all Dokter an all Aptikter vortru'eden an (Spidel).
 6. Eng Verbindungstrupp mat dem Zentralcomit8, an eventuel mat den Besatzungstruppen.
 7. All Mitglied krit8 an nationale Brassard, d8 dann n8menz' d'recht hun an kritischen Momentor op d'Str88en se go'en. (rechten Arm.)
 8. D'Ern8hrung vun de Leit, an d'Herbeisch8ffen vun frescher Kolloch fir d'Kanner etc.
 9. All Mitglied st8ht d8n Moment 8nner milit8rescher Disciplin, d8t h8cht; all Order g8tt oni Widerri'ed so se'er an ese gutt we' me'gleich ausgefe'ert.
 10. All d8 Posten sin ze verduehlen, an d8nen betreffenden Gruppen-chef's mussen Eng8ngend Leit zur Verf8gung ston.
 11. All Sectionschef huet sofort unzeginn, wiewill Mitglieder sie stark sin. Den Zentralcomit8 h8llt d'Prassarden an, bis den Gegebenen Moment. Det Dokument ass strikt perse'nlech, an nemen an Sectionscomit8 ze diskutieren, an d8n d'Schweigen h8r h8chst Pflicht ass.!

Vive eis H8mecht

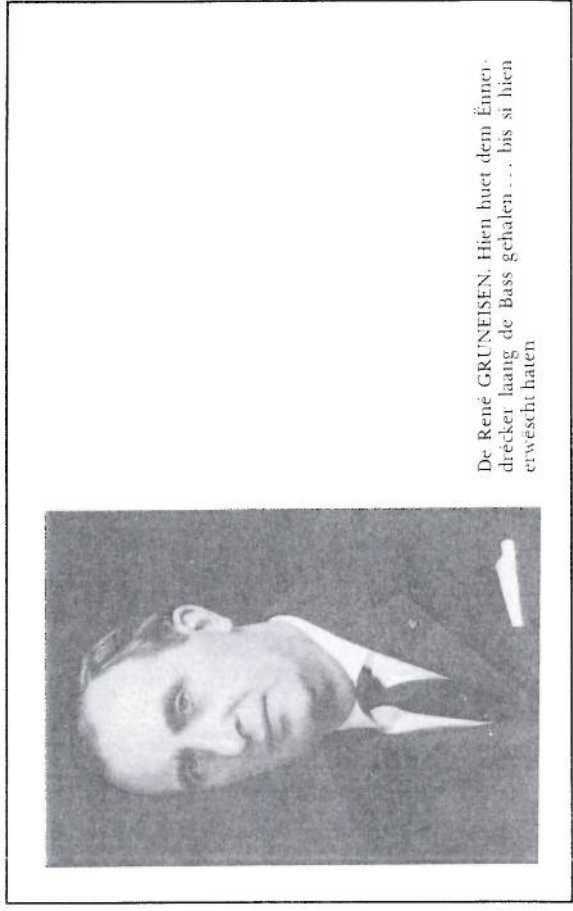
Alles fir Letseburg.!!

D8I ALLI8ERT SIGELANT

6. Juni 1944... M8r sutz ronder8m de Radio 8nner engem groussen Duch fir datt ee vu virun der Dir aus n8sicht sollt h8teren. Et sin an engem St8ck schiffriert Messages iwer de Sender komm, d8i fir de Maquis a fir d'R8sistance am Frank-r8ich best8mmt woren. Et as dr8m gaangen, de Preisen h8re Noschub ze st8ieren, wat n8t omni grouss Blutaffer a Repressali8 geschitt as. Den 10. Juni 1944 kommt ee gesin zu wat d'Preisen an der Roser8i amstand woren.

Zu Oradour am Frankr8ich hun d'S.S. d'M8nner alleguer zesummegedr8wen, d'Fraen an d'Kanner an d'K8nch geschl8aft, alles eischoss an d'ganz Uertschaft a Brand gestach. Em 15.45 Auer sin zu Oradour sur Glane all Auere stoe bliwen.

Fir eis huet et also geh88cht, duebel v8rsichtig ze sin. Eis Preparatioune fir den Dag X sin op vollen Ture gelaf. Eis Fraen hu fl8isseg F8ndelen, Aarmb8nner, K8pi8n an Hiemer gebitt. Ech hat bal vergiess ze soen, datt eis Haapverbindung-leit Kieffesch Jeanny a Gruneisen Ren8 woren. Si hun eis Kommissioun ge-maacht a gesuergt, datt d'Verbindunge mat denen aneren L.R.L. Comit8s-membere n8t 8nnerbrach si gin. De 5. Juni wor de Ren8 nach bei eis an as guddes Mutts vun eis fortgaang. De 6. Juni, also op den Dag vun der Invasioun as hien, well en n8t an de Gruet h8t w8lle schaffe goen, op der B8ro vun der S.S. Polizei geruff gin. Et wor eng gestalte Fal. Hien huet de Policeb8ro zw8schen zw8i Gestapo verlooss... W8i m8r dat gewuer si gin, wor op eemol all eis Fr8d iwer d'Landung ew8i ewech geblosen. M8r hun n8t m8i roueg geschlof an h8mlech gehofft, datt de Ren8 g8ng duer halen. Am Verh8ier huet et sech 8mmer 8m d8i

De Ren8 GRUNEISEN. Hien huet dem 8nner-drecker laang de Bass gehalten... bis si hien erw8scht haben

gedreit, déi de René zwar vu fréier kannt huet, awer scho lang nët méi gesin hat. Hien as vun engem Prisiong a vun engem Lager an dat anert geschläift gin, huet awer nëischt verrodde, wat fir eis ganz wichteg wor. Mäi hun hien eréischt no der Libération erëmgesin. Bei eis huet sech e kleng «Changeement de domicile» ugekënnegt. De Jim an de Pierre si fort gaang an de Bip an de Raymond aus de Stad sin an hir Plaz komm a mär woren erëm «komplette». E puer Woche virdu wor och nach de Marcel aus dem Wangert an eis «Pension de Famille» opgeholl gin. Him konnte mär et verdanken, datt vun deem Dag un eis Bifdecke e bësse méi grouss si gin!

Mat grousser Fräd a Satisfactioun hu mär d'Noriichte vun der Schluucht un der Atlantikküst verfollegt bis déi Alliéiert e puer fest Bréckekäpp gebaut haten. Den 1. Juli 1944 as Cherbourg gefall.

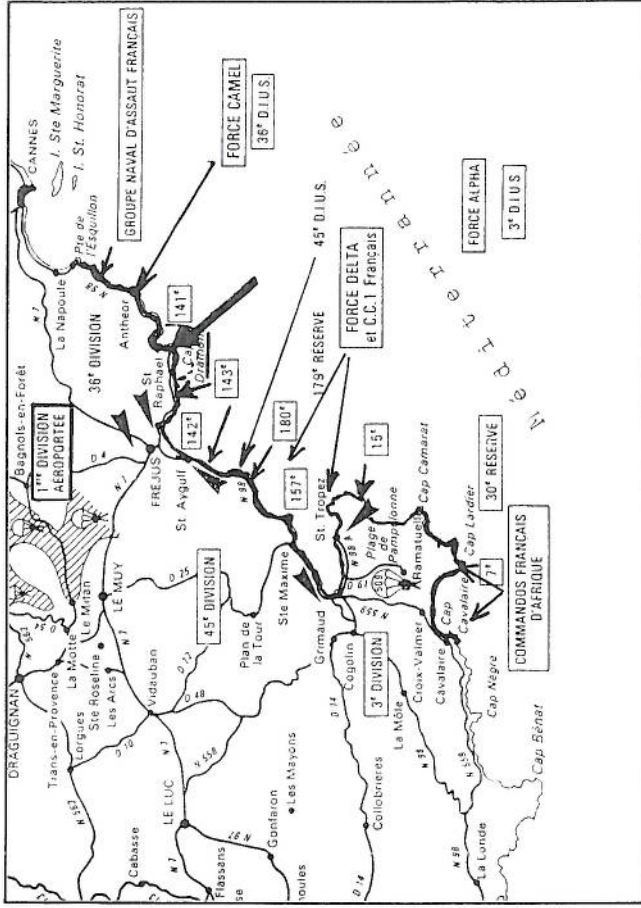
15. AUGUST 1944 . . . DÉBARQUEMENT EN PROVENCE

An der Normandie haten d'Amerikaner an d'Engländer bal 1 Millioun Zaldoten débarquéiert a si systematesch virgeréckt. Zu Tarente an Italien hun d'Zaldote vun der »1re Armée française« ongedéleg op eng Invasioun vun der Provence op der Côte d'Azur gewaart. Den 10. August sin déi éischt Divisiounen ageschéift gin, de 15. August 1944 mueres ém 5.50 Auer zwësche Cavalaire an Anthéor op 3 Plaze gelant fir hir »Patrie« ze befreien. Bei deem ganze Landungsmanöver wor d'Libération vun Toulon a Marseille als éischt wichteg Punkte virgesin. Mat Hëllef vun der 1re Division Aéroportée as dat och geschitt.

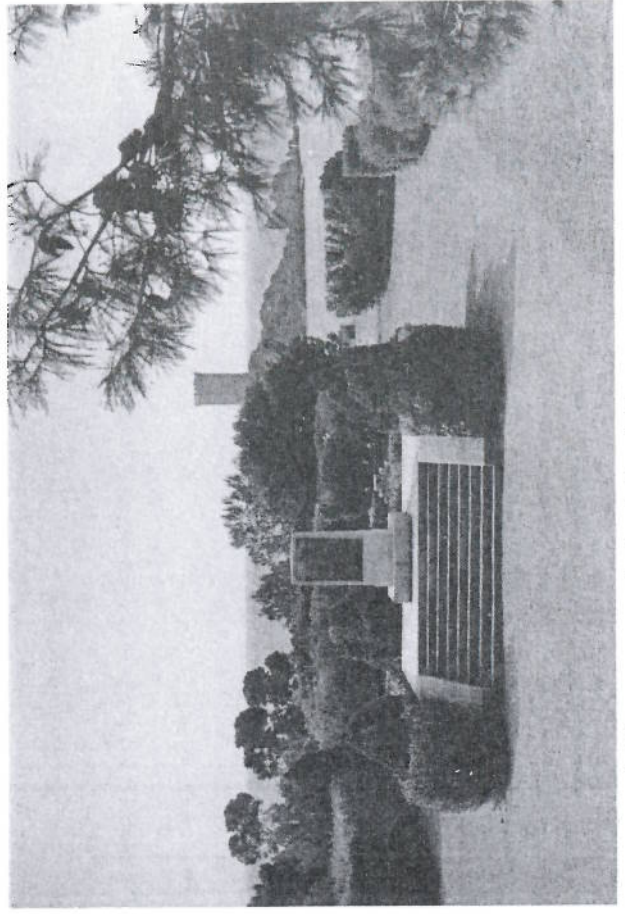
D'Franzosen hu 7/10 vun der ganzer Invasiounsarmei gestallt, énnner dem Kommando vun Generol de Latre de Tassigny. De »Gros« vun den Invasiounstruppe wor op der Plage zwëschen dem Cap de Dramont an Agay gelant. Op désen Plaz, déi elo »Square Général Dwight D. EISENHOWER« hääscht, stät an der Mëtt e Monument, wou een op der Erinnerungspack liese kann:

C'EST SUR CETTE PLAGE OPINIÂTREMMENT
DÉFENDUE QUE LE 15 AOÛT 1944
DÉBARQUÈRENT EN FORCE LES HOMMES
DE LA 36e DIVISION D'INFANTRIE AMÉRICAINE.
C'EST D'ICI QU'AVEC LEURS ALLIÉS FRANÇAIS,
ILS COMMENCÈRENT LA POUSSÉE QUI LES AMENA À
TRAVERS LA FRANCE, L'ALLEMAGNE ET L'AUTRICHE,
ACHEVANT LA DESTRUCTION COMPLÈTE DE
L'ARMÉE ALLEMANDE ET DU RÉGIME NAZI

Vis-à-vis vun der »Place du débarquement« konnt ech op den Hiwelen a Koppen déi däitsch »Abwehrstellungen« vun deemools kucke goen, déi nach no 40 Joër gutt erhalte sin. D'Autoritéit vun der Stad St. Raphaël hate mär erlaabt, an der »Bibliothèque Municipale« déi ganz Dokumentatioun iwer den »Débarquement en Provence« vun Jacques ROBICHON duerchezblédere. Et as u mech

Le débarquement en Provence le 15 août 1944

Le Monument du Débarquement sur la plage du Cap de Dramont

... à nous la victoire

gaang, wëi ech d'Nimm vun all dene jonge franséischen Zaldote gelies hun, déi schon den éischten Dag gefall sin.

All déi Plangen, Skizzen a Rappore beweisen, datt den »Débarquement en Provence« keng lichts Mission wor. D'Preise konnte vun hire guddle Stellungen aus déi ganz Plage vum Mittelmeer Iwerwaachen. Völl franséisch Zaldote vum Groupe Naval d'Assaut Français, déi drop aus woren, als éischt hir Hemecht erëm zegesin, sin am »Sperrfeuer« vun der däitscher »Abwehr«, nëmmen e puer Meter vum Hemechtsbuedem ewech, gefall.

Si sin nët eleng fir Frankräich gestuerwen, well hiren Asaz huet och zu eiser Liberation bäigedroen. Loosse măr dat och no esou laanger Zäit *n'et* vergessen.

DE MASSAKER VU REVIN

Déi grouss Fräiwer d'Landung vun den Alliierten hat och eng Grupp Partisanen erlaasst, déi am Maquis an de franséischen Ardennen sech virberät haten de preiseschen Noschub unzegräifen an ze zerstieren. Si wollten domat hiren Däl zu der Liberation vun hirer Hemecht bäidroen. Wëi himme Waffen an aner Material

Jean JANDER (geb. 26.1.23) am Maquis
eischoss zu REVIN den 13.6.44

Ugène JANDER (geb. 24.2.25) am Maquis
eischoss zu REVIN den 13.6.44

paraschütéiert gi wor, huet de Kommandant, de Colonel de la Bollardière, séng Leit an dräi Gruppen agedäält fir am Noufall dee 433 Meter héije Plateau vun Bësch, genannt Malgré-Tout ze verdädegen. Si woren zuesammen eng Equipe vun 250 Leit, déi aus alle Beruffer an aus alle Schichte vun der Populatioun komm sin. Hir Moral wor guut, awer hiren Equipement vu Waffen nët zum beschten. Ënner himmen, véier franséisch a fënnf englesch Offizéier. 73 jong Mënnsche vu Revin selwer, déi et nët méi ënner Daach ausgehal hun, wëi si déi guut Norricht vun der Landung héieren hun, haten sech virum e puer Deg ugeschloss.

Den 12. Juni hun d'Preisen duerch eng Dénonciatioun, d'Maquisaren ugegräff. Déi éischt Attaque konnt ofgewiert gin. D'Preisen hu Verstärkung erugezun. D'Maquisare sin an eng schwirig Situatioun komm an hu versicht duerchzebitechen. Si woren éimzengt vun enger Iwerzuel vun 3.000 däitschen Zaldoten, dovun d'Halschent S.S. ënner dem Kommando vum Major Grawoski, déi kă Pardon kannt hun. An der Nuecht vum 13. op de 14. Juni hun d'Preisen de Kräs ëmmer méi zuesumme gezun. Esouguer déi Gefaangen a blesséiert Maquisaren si regelrecht hingericht gin. Et wor e richtige Massaker. E Lëtzebuerger, de J.B. Schmitz vun Huldang hat et fäerdeg kritt am leschte Moment op en héije Bam zeklammen an as doduerch

mam Liewen dervu komm. 7 schwéierblesséiert Maquisaren, déi als doudeg vun de Preise leie geloss wore gin, sin ënner grousser Gefor ewechgeholl an am Spidol vun Hauts-Buités verstoppt a vun de Schwesterner häämleech gefleegt gin. Si sin dervu komm. Ënner dene Gefalenen, och zwéi Lëtzebuerger... zwéi Brüdler... de Jean an den Uguène JANDER, 19 an 21 Joër, vun Déifferdang. Si sin den 8. Oktober aus dem Massegraf erausgeholl an de 14. Oktober an hir Hemechtsstad Déifferdang bruecht gin.

Um 25. Joresdag vum Massaker vu Revin hun déi drei Résistenzgruppen ARDE, L.P.F. an L.R.L. um déi zwéi Maquisare geduecht, déi hiert jongt Liewe fir d'Heimecht hiergin hun. Um Enn vun den Feierlechkäite zu der Grënnung vun de «Lëtzebuerger Politische Flüchtlengen» virum 30 Joër, hun déi dräi Organisationsgruppen ARDE, L.P.F. an L.R.L. e Pëlerinage op Revin organiséiert. Si hun op de Plaze vum Massaker a virum grousser Monument Blumme niddergeluegt, als Bewäis datt all déi Allier nët vergess sin.

ENG FORCÉIERT EVAKUATIOUN

Express oder nët... igendeen huet eis am Haus Useldinger an eng geféierterlech Situatioun bruecht: «An engem Verhéier sollt den Numm Useldinger gefall sin... et wär besser mär gëngen eis gläich ewech maachen!» Dat wor awer nët esou licht. Mär hun alles zusummegeraakt, wat «verdächtig» wor, agepaakt a verpaakt. Alles wor an Alarm... Kieffesch Jeanny as gläich d'Familjen avertéierter gaang. Provisoresch kënnte mär fir e puer Deg bei de Bauer Didier vis-à-vis an d'Scheier. Dat wor am Fong déi beschte Léisung. Mär hu gewaart bis et ganz däischter wor. De Lommel huet de Raymond schon am hellen Dag ewech geholl. Den Arméi as bei de Bäcker Rommes gelaf. Den Uguène suz bei Didier's am Gaardenhaische bis séng Famill hien ofgeholl huet. De Bip wor nët am Haus, well hien deen Dag virduun op Besuch an d'Weiergaass gaange wor. De Marcel an ech si bei de Bauer Didier op d'Genn gelaf. Wéi ech muerges erwächt sin, luech ech ongeféier en halwe Meter niewent dem Lach fir erof an de Stall. Wann ech mech emol am Schlof gedréint hätt, wär ech 6-7 Meter déif erof an de Kéistall gefall. De Jemp selwer wor e puer Haiser erop bei Kieffesch Jeanny ënner Daach gelaf. Mueres huet d'Anna d'Päerd ugespaant an as op den Tur gefuer ewéi wann näischt wär. Kriddels Jeanny as dem Anna am Tur entgéint gaang an huet gehollef.

Deen aneren Dag hat dem Marcel säi Papp eng guut Iddi, fir säi Jong a mech aus dem Stall erauszekréien. Als Päerdsmezler hat hien eng Autorisatioun fir mam Auto ze fieren. Hien huet den Unhänger un den Auto ugekrempt an as an d'Escherstrooss gefuer. Am Unhänger hat hie ganz vill Stréi an e puer Ämère mat Schosselen a Messeren, jee alles, wat fir eng «Notschlachtung» noutwenneg gewiescht wär. Hien huet den Unhänger beim Haus Didier hammerzeg bis bei d'Stall dir gedréckt an huet ugefaang un engem Päerd ze hamféieren, wéi wann hien d'Päerd géng ënnersichen. De Marcel an ech suzte prett am eidle Schwäistall a sin um Bauch an den Unhänger ënner d'Stréi gekroch. Et wor héich Zäit, well e Preis,

E D I T C R I A L

"Sit éneg, éneg, éneg!"

De Krich gët örmer me' senkem Einn zo'. Kach hu mer dat Schlömmet nët iwerstan, an trotzdem fénkt all Mensch un nés me' frei einzestoen: Et ass nët me' fir läng!

Awer wäit dem Einn vum Krich, matt der Erle'song aus den Münn vun Preiss könt ons eng aner Sarg me' no: d'Sarg en d'Zo'konft vun onser Lémocht a vun onsen Vellek.

Schon haut stelle vill Letzeburger och d'Pro, we' et so lesom Krich an irale Letzeburg soll ausgesin, an ob met all ons Afför, de' mer fir ons Freiheit bruecht hun enness woren.-

Wa mer 25 Joer zreckdenen, un d'inn vum Léschte Weltkrich, äc f'anne mer, ve' onst Land débols bannen- a lausopolitesch an amer 'Ganz vorwurfler Leg wer, a mir stelle fest, datt et démols op en Hor fir ons Freiheit an Onofhängegkët geschitt wer.

Haut stët onst Land an enger vill besserer Situatio'n.

Letzeburg huet an engem Krich vu 4 Joer dem Preis de Kaff gewisen an ons Regiron hat d'ing'ghobkët fir d'ir ganzer Welt datt se soon a fir ons Intressen hierall ze vertriiden.

Trotzdem darfe mer ons d'Zo'konft net revill licht virstellen.

dee grad laanscht gaang as huet den Auto vum Félix erkaamt a wollt sech umellen, fir e guut Steck vum «Biddi» réservéiert ze kréien... «Falscher Alarm», sot de Félix, «es langt nicht zu einer Notschlachtung.» De Martin's Jo, deen de Kneipe Félix beglät hat, well hien déi Zäit nach am Wängert gewunnt huet, huet séier déi schwéier Dir vum Unhänger eropgeschloen an zougemaacht. De Félix huet mech um Fousbann erausgeloo, an ech sin an d'Bäckerei Pütz-Kremer etagelaf, wou och maï Vëlo am Gäuk stong. Ze soe bleift, datt ech dräi Vëloën hat. Deen aneren Dag sin ech bis op Lampech bei de Roger gefuer. Vun do dann an der Nuecht erëm vintum op Lëtzebuerg an d'Michel Welterstrooss bei d'Famill Jeanty Jengt.

KONFERENZEN AM ÈNNERGROND

Ech hu mech gemellt, wou ech ze erääche wär, an e puer Deg méi spët sin ech ewech geholl gin, fir um Lampertsbiërg an der Avenue du Bois (Bambësch) Nr. 11 am Haus Hagen un enger Réunion vum Comité Central dälzchuelen. E puer Message vu London si besprach gin. Bis spët an d'Nuet eran hu mäi un Manifest fir d'Liberatioun geschafft. Et wor schwéier, well beschloss wor gin alles op Lëtzebuergesch ze schreiwen a well deemools nach keng eenbeetlech Schreifweis vun eiser Sprooch eraus wor. Den zwäiten Dag hu mäi d'Augustnummer vun der Zeitung «Fir d'Fräihäit» virberät, wou ech och eng Säit sollt iwerhuelen an och geschriwen hun (Säit 8). E puer Deg méi spët sin ech mat dem Raymond an d'Neiduerf gefuer, wou mäi mat nach e puer aner Patrioten eng Entrevue mam Josy ZINNEN hatten. Dat wor nach kuerz éier de Josy verrodde a verhallt gin as.

Ech wor nët roueg bis ech Norricht vun Déifferdang hat. Et wor alles roueg bliwen. De Jemp as awer trotzdem ëmmer Daach bliwen an d'Anna huet den Tu eleng gemät. Hatt huet déi schwéier Mëllechkan bal nët gepackt. D'Preisen hun d'Anna gefrot, wéi et dem Jemp gëng goen. Hatt hat jdderengem gesot, datt de Jemp eng schwéier Longenenzündung hätt an op d'Land gefuer wär, fir dat auszehälën. Ween egentlech dee falschen Alarm gin hat, si mäi ui gewuer gin. Trotzdem hu mäi eis doriwert Gedanke gemaacht!

24. AUGUST 1944... Paräis as gefall

Montez de la mine, descendez des collines, camarades... sortez de la paille, les fusils, la mitrailleuse, les grenades.

D'Preisen hu sech ergin an d'Résistance as mat hinne geridden. Ech hu mäi Vëlo geholl a sin op Déifferdang gestrampelt, direkt häm an d'Bierstrooss op Nummer 63. Verschiedde Lëtzebuergער Preisen hun hir Päck gemaacht an ugefaang «Heim ins Reich» ze plënneren. Hei vir aus dem Loutréngesch si mäi gewuer gin, datt d'S.S. wéi se sech zréckgezun hun, nach Leit erschoss hun, déi ze vill fréi erausgaange woren, fir schon ze feieren. Spannung, Oprengung a Fräd hun sech ofgeléist.

DEN 1. SEPTEMBER 1944

An der Nuet machen ech mech op de Wee häm a méng Wunnéng. Fira a Kand wore frou, fir mech erëm ze gesin. Leit aus der Strooss hu mäi gesot, datt eng 20 russesch Prisonnéier aus dem Lager op der Schlackemille fortgelaf wäeren an härten sech am Woierbësch verstoppt. D'Preise gëngen op d'Camioë waarden, fir de Rescht fortzetranSPORTÉIEREN. Ech maache mech op de Wee fir op d'Schlackemillen duerch d'Wäsen erop. Een deen déi selwecht Iddi hat ewéi ech, as mäi begéint... den Alfréd Agostini aus dem Déifferdangervee. Et woren nëmme méi zwéi Poste beim Lager, déi och um Spronk wore fir ze verschwannen. Si hun sech guet nët em eis bekënnert, wéi mäi e ganze Grupp deportéiert russesch Medercher a Frae mäi fortgeholl hun. Den Agostini huet en Däl mat a Richtung Zolwer geholl, an déi aner hun ech an der Zolwerstrooss bis erof op de Fousbann verdälit. Trotzdem et um leschte Wüppchen wor hun awer nach vill Leit gezéckt fir e Gefaangenen oder Deportéierten ëmmer Daach ze huelen. Spontan wore berät fir Gefaangenen an hir Wunnéng opzehuelen: KUGELER Joseph, ZIMMER Christophe, Mme HOSTERT, SCHMIT Jean, MEYER Jean, FEYEREISEN Albert, REISCH-LOESCH Batty, Mme GIOT-GROSS Anne, GOEBEL J.P., RAUCHS Léon, JUNKER Fermande, KREMER Nicolas. 68 sowietesch Prisonnéier an deportéiert Leit sin

E puer vun deene russesche Medercher, déi vun de Preisen op Déifferdang deportéiert wore gin